

ПРИНЦИП ІНТЕГРАТИВНОСТІ У НАВЧАННІ ЛАТИНИ НА ФАКУЛЬТЕТАХ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

У статті розглянуто способи реалізації принципу інтегративності у процесі навчання латинської мови на факультетах ветеринарної медицини аграрних ВНЗ. Проаналізовано міжпредметні зв'язки дисципліни «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» з іншими навчальними дисциплінами у системі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напрямку «Ветеринарна медицина» та пропонується авторська модель цих зв'язків.

Ключові слова: латинська мова, навчальні дисципліни, інтеграція, факультет ветеринарної медицини.

В статье рассматриваются способы реализации принципа интегративности в процессе обучения латинскому языку на факультетах ветеринарной медицины аграрных вузов. Анализируются межпредметные связи дисциплины «Латинский язык и основы ветеринарной терминологии» с другими учебными дисциплинами в системе подготовки специалистов образовательно-квалификационного уровня «Бакалавр» направления «Ветеринарная медицина» и предлагается авторская модель этих связей.

Ключевые слова: латинский язык, учебные дисциплины, интеграция, факультет ветеринарной медицины.

This article describes how to implement the principle integratynosti in learning Latin into Faculties of Veterinary Medicine agricultural universities. Analyzed interdisciplinary communication discipline «Latin veterinary terminology and basics» with other disciplines in the system of training educational qualification «Bachelor» direction «Veterinary Medicine» and the author proposes a model of these relationships.

Key words: Latin, disciplines, integration, Faculty of Veterinary Medicine.

Постановка проблеми. Об'єктивні тенденції інтеграційних процесів в сучасній науці та освіті, посилення взаємозв'язків і взаємодії гуманітарних і природничих знань актуалізують необхідність їх всебічного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взагалі різні аспекти інтеграції в освіті досить активно досліджуються сучасною наукою. Проблема інтеграції розглядалася у працях А. П. Беляєвої, М. М. Берулави, С. У. Гончаренка, Г. Є. Гребенюка, С. Ф. Клепка, Я. М. Кміта, І. Я. Пастирської, Я. М. Собка та ін. У вітчизняній педагогіці найвідомішими є дві наукові школи вивчення інтеграції у професійній освіті: Вінницька (під керівництвом Р. С. Гуревича) і Львівська (під керівництвом І. М. Козловської), представникам яких належать ґрунтовні дослідження за даною тематикою. Разом з тим, проблема інтеграційних зв'язків курсу латинської мови в системі підготовки майбутніх ветеринарів порушується автором уперше.

Мета статті – проаналізувати способи реалізації принципу інтегративності у процесі навчання

латинської мови на факультетах ветеринарної медицини аграрних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Дисципліна «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» є невід'ємною складовою підготовки майбутніх лікарів ветеринарної медицини. Етап переходу вітчизняної вищої школи до ступеневої освіти супроводжується певною невідповідністю нормативно-правової документації щодо реального процесу підготовки фахівців. Нині підготовку фахівців-ветеринарів ОКР «Бакалавр» регулює чинний галузевий стандарт вищої освіти, прийнятий для спеціальності 7.130501 «Ветеринарна медицина» напрямку підготовки 1305 «Ветеринарна медицина» кваліфікації 2223.2 «Лікар ветеринарної медицини» [10].

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціаліста за спеціальністю 7.130501 «Ветеринарна медицина» до випускника навчального закладу зазначено вимогу: володіти латинською мовою та латинською ветеринарною термінологією.

Випускник повинен під час роботи зі спеціальною літературою або складання відповідної ветеринарної

документації, написання наукової роботи чи в процесі усного спілкування на основі лексико-граматичного мінімуму:

- розуміти спеціальні терміни, що вживаються латинською мовою стосовно всіх аспектів професійної діяльності;

- правильно складати рецепти, писати діагноз та назви термінів латинською мовою [10, с. 52].

У НУБіП України навчання латинської мови студентів факультету ветеринарної медицини здійснюється відповідно до вимог галузевого стандарту освіти та типової навчальної програми з даної дисципліни.

Метою курсу «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» є навчити студентів термінологію латини, функціонуючої у ветеринарній медицині, допомогти набути практичних умінь та навичок використання фахової латиномовної термінології у навчальній, науковій та виробничій діяльності.

Завдання, які зумовлені змістом і метою дисципліни, можна класифікувати як професійні (практичні), загальноосвітні і виховні (загальнокультурні).

Пріоритетним у курсі латинської мов є професійне завдання навчити студентів латинської термінології, функціонуючої у ветеринарній медицині та суміжних з нею біологічних науках – ботаніці, зоології. Навчання термінологічної латини означає також створення передумов для усвідомленого засвоєння терміноелементів греко-латинського походження, що увійшли у відповідні субмови медицини, біології та хімії. Реалізація цього завдання спрямована на формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх лікарів-ветеринарів.

Професійно-термінологічну компетентність розуміємо, вслід за Л. В. Вікторовою, як «готовність і здатність фахівця демонструвати належні особистісні якості в ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології, вміння та навички використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному і писемному професійному мовленні відповідно до нормативних вимог» [5, с. 17]. У структурі професійно-термінологічної компетентності виокремлюють такі компетенції: інформаційну (здатність до пошуку необхідної інформації), комунікативну (знання ділового етикету, визнання себе частиною соціальної групи), прагматичну (уміння вживати наукові терміни відповідно до комунікативних намірів фахівця та ситуативних умов мовлення), мовленнєву (реалізація термінологічних знань через аудіювання, говоріння, читання, письмо) та лінгвістичну (знання орфоепічних, орфографічних, лексичних, граматичних та стилістичних норм, понятійного апарату науки про мову, основних мовних законів та правил побудови термінів) [5].

У процесі навчання латинської мови особливу увагу слід звертати на вивчення фонетичного та граматичного матеріалу, необхідного для оволодіння

уміннями і навичками читання, написання, аналізу і перекладу термінів з анатомії, гістології, фармакології та клінічних дисциплін.

Закладаючи основи для подальшого самостійного оволодіння студентами професійної термінології, курс латинської мови виконує водночас і важливі загальноосвітні та виховні завдання.

Загальноосвітні завдання курсу полягають у розширенні лінгвістичного світогляду студентів, у підвищенні їх загальної мовної культури шляхом удосконалення навичок нормативного вживання інтернаціоналізмів греко-латинського походження.

Виховне та загальноосвітнє значення має також знайомство студентів з історією виникнення латинської мови, усвідомлення її ролі у розвитку європейської культури та науки, вивчення афоризмів, крилатих та спеціальних висловів. Все це сприяє вихованню етичних і естетичних цінностей молодій людині.

Розглянемо, як у процесі вивчення дисципліни «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» реалізується принцип інтегративності.

У структурі власне специфічних принципів професійної лінгводидактики інтегративність виступає як системотвірний елемент, взаємозв'язок, взаємодоповнюваність і взаємозалежність між-предметної інформації та способів її засвоєння [7; 9].

Принцип інтегративності тісно пов'язаний із принципом іншомовної профілізації, який визначає зміст професійно орієнтованого навчання іноземних мов як цілісний, комплексний і в той же час інтегративний процес формування мовної особистості фахівця, що володіє іншомовною професійною комунікативною компетенцією. Формування цієї компетенції відбувається під час інтеграції лінгвістичних і комунікативних навичок з професійними навичками на основі взаємопроникнення, взаємодоповнення і взаємозалежності як міжпредметної інформації, так і способів її засвоєння, що враховують міждисциплінарність та інтерактивність [7].

Сучасні науковці звертають увагу на посилення зв'язків між дисциплінами гуманітарного і природничого циклу в освітніх системах. Як зазначає І. Я. Пастирська, надзвичайно важливе значення має інтеграція природничих і гуманітарних знань в умовах професійної освіти [11].

Досліджуючи фактичний стан складових педагогічного процесу аграрних ВНЗ, Л. В. Вікторова звернула увагу на те, що недостатньо враховуються міждисциплінарні зв'язки, відсутня інтеграція термінологічних знань за низкою як природничо-гуманітарних, так і фахових та спеціальних дисциплін [5, с. 17].

Питання про інтегрований зміст дисципліни «Латинська мова» в медичних ВНЗ вже порушувалося дослідниками (О. М. Беляєва, А. А. Качалкін, В. Ф. Новодранова).

Беляєва О. М. розглядає зміст навчання латинської мови за фаховим спрямуванням як

трикомпонентну структуру, утворену мовними, лінгвопрофесійними, культуролінгвальними знаннями, вміннями, навичками [4, с. 15].

Качалкін А. А. звертає увагу на два напрями у навчанні латини. З одного боку, вивчення латинської мови, яка розглядається як загальноосвітня дисципліна, передбачає ознайомлення з мовою взагалі та її граматичною системою. Виклад історичних та культурологічних моментів дозволяє сформувати у студентів уявлення про роль античної спадщини у формуванні сучасних європейської та світової культурних систем. З іншого боку, латинську мову слід розцінювати як свого роду профільнуючу дисципліну або, принаймні, як невід'ємну складову інших профільних дисциплін,

що становлять програму навчання на медичних факультетах. У цьому випадку йдеться не про вивчення іноземної мови у звичному розумінні – головним завданням стає вивчення професійної медичної термінології [8, с. 1].

Такий двовекторний напрям у навчанні латини забезпечує реалізацію лінгвопрофесійного принципу подвійної детермінації структури змісту підготовки (як структурою професійної діяльності, так і структурою іноземної мови).

У системі підготовки фахівців напрямом «Ветеринарна медицина» латинська мова є нормативною дисципліною і належить до базової частини циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки (рис. 1):

Рис. 1. Місце дисципліни «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» в системі підготовки фахівців ОКР «Бакалавр» напрямом 6.110101 «Ветеринарна медицина»

У циклі гуманітарної та соціально-економічної підготовки латинська мова виявляє інтеграційні зв'язки з такими дисциплінами: *Українська мова (за професійним спрямуванням); Іноземна мова (за професійним спрямуванням); Історія України; Філософія; Культурологія; Історія ветеринарної медицини.*

До дисциплін циклу природничо-наукової підготовки, з якими інтегрується латинська мова, належать: *Анатомія свійських тварин; Цитологія, гістологія, ембріологія; Ботаніка; Зоологія; Ветеринарна мікробіологія; Біонеорганічна і органічна хімія; Патологічна фізіологія; Лікарські рослини; Професійна етика лікаря ветеринарної медицини; Фізіологія тварин.*

Із циклом професійної та практичної підготовки латинську мову пов'язують дисципліни: *Акушерство, гінекологія і біотехніка розмноження сільськогосподарських тварин з основами андрології; Епізоотологія та інфекційні хвороби; Паразитологія та інвазійні хвороби; Оперативна хірургія, топографічна анатомія та анестезіологія; Патологічна анатомія, розтин та судова ветеринарія; Внутрішні хвороби тварин; Клінічна діагностика внутрішніх хвороб тварин; Фармакологія.*

Гуревич Р. С. вважає, що дидактична інтеграція навчальних предметів реалізується трьома рівнями. Перший рівень – це асиміляції інструментарію (теоретичного або технічного), інтеграція базової науки з іншими галузями знань, кожна з яких зберігає у навчальному процесі свою автономію. Цей тип міждисциплінарної інтеграції входить до сфери й понять міжпредметних зв'язків.

Другий рівень дидактичної інтеграції знаходить втілення в синтезі взаємодіючих наук на основі однієї з них (базової), який може бути як частковим, так і повним (дисциплінарним). При цьому кожна з наук зберігає свій предмет, свої концептуальні основи, тобто має свій науковий статус.

Третій рівень дидактичної інтеграції (рівень цілісності) завершується формуванням нової навчальної дисципліни, що має інтегративний характер і власний предмет вивчення [6, с. 67].

Беляєва О. М. стверджує, що у закладах освіти, які здійснюють підготовку напрямом «Медицина», інтегративні зв'язки простежуються на всіх трьох рівнях [4:15]. На нашу думку, у ВНЗ які здійснюють підготовку напрямом «Ветеринарна медицина» широко застосовуються перший і другий рівні дидактичної інтеграції.

За Р. С. Гуревичем, в основі класифікації міжпредметних зв'язків, лежить ознака спільності одного з чотирьох елементів:

1) об'єктні зв'язки – міжпредметні зв'язки, засновані на вивченні одного і того ж об'єкта в різних навчальних дисциплінах та під час виробничого навчання;

2) теоретичні зв'язки – міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного й того ж самого елемента теорії (закону, принципу, правила тощо);

3) методичні або інструментальні зв'язки – міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного й того ж самого методу пізнання;

4) діяльнісні зв'язки – міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного й того ж самого прийому діяльності [6, с. 70].

Об'єктні зв'язки представлені чи не найширше і простежуються на рівні взаємодії латинської мови й абсолютної більшості дисциплін природничо-наукової, а також професійної та практичної підготовки під час вивчення латинської (латинізованої грецької) ветеринарної термінології різних підсистем: анатомо-гістологічної, фармацевтичної, клінічної, хімічної, ботанічної, зоологічної номенклатур та номенклатури бактерій і вірусів; а також під час вивчення інтернаціональних ветеринарних термінів латинського і грецького походження на заняттях з української та іноземної мови за професійним спрямуванням.

Теоретичні зв'язки простежуються на рівні вивчення лінгвістичних законів як загальних (лінгвістичних універсалій), так і окремих законів конкретних мов – адже результати еволюції фонетичних, морфологічних, лексичних особливостей латини репрезентовані в сучасних європейських мовах. Водночас вивчаються теоретичні засади термінознавства, термінотворення і термінологічної лексикографії, принципи та шляхи формування терміносистем, ієрархічна структура терміносистеми, яка реалізується у різних мовних формах (наявність рядів одноструктурних термінів, побудованих за однією моделлю; відтворення термінів на основі кореневих слів, за принципами антонімічності та градації тощо). На даному рівні латинська мова інтегрується із українською та іноземною мовами за професійним спрямуванням.

Методичні (інструментальні) зв'язки реалізуються при застосуванні зіставного методу в навчанні латинської мови. Слід зазначити, що цей метод, який раніше пропонувався, в основному, для гуманітарних факультетів, досить активно (нарівні із репродуктивними методами) використовується при навчанні латини на факультеті ветеринарної медицини НУБіП України. Результатом багаторічної праці викладачів-латиністів університету став перший у країні чотиримовний «Латинсько-українсько-російсько-англійський словник ветеринарно-медичних термінів», що вже витримав два видання, був рекомендований МОН України і впроваджений як окремий лексичний посібник у

навчальний процес факультету ветеринарної медицини [12].

Принцип історизму і зв'язку мови з культурою пов'язує вивчення латинської мови з дисциплінами: *Історія ветеринарної медицини, Професійна етика лікаря ветеринарної медицини, Історія України, Філософія, Культурологія*, внаслідок чого у студентів формується уявлення про органічний зв'язок античної і сучасної світової культур, вплив античної науки на розвиток нових європейських систем знань. Це дає змогу зрозуміти закономірності багатьох соціальних та культурних феноменів, робить можливим більш ґрунтовний підхід до розуміння сучасних культурних процесів. Таким чином у курсі латинської мови виявляє себе ще один принцип професійної лінгводидактики – принцип міжкультурності.

Діяльнісні зв'язки латинської мови репрезентують себе на рівні спільних прийомів. Хоча латина не вивчалася студентами в середній школі, першокурсники володіють навичками читання і перекладу іншомовних текстів, уміють працювати зі словниками сучасних європейських мов, в історії яких латина відіграє значну роль. Беляєва О. М. вказує також на такий спільний для дисциплін усіх циклів прийом, як оперування у навчально-професійному і практично-професійному мовленні латинськими різнорівневими мовними одиницями [3, с. 109].

Для раціонального впровадження міжпредметних зв'язків у навчальний процес має значення і така класифікаційна схема, в основі якої лежить хронологічний критерій. Згідно з нею, міжпредметні зв'язки можуть бути ретроспективними (попередніми), синхронними (супутніми) і перспективними (послідовними) [6, с. 71].

Такий підхід дозволяє розглянути лінгво-професійні принципи наступності і безперервності мовної освіти. Вивчення латинської мови здійснюється на основі наступності знань і навичок, отриманих студентами із курсів української та іноземної мов, біології та хімії в загальноосвітніх навчальних закладах. Латина вивчається відповідно до плану навчального процесу факультету ветеринарної медицини на першому курсі або паралельно з фаховими дисциплінами, або передую їм, слугуючи інструментально-понятійною базою для них та закладаючи основи для подальшого свідомого сприйняття інтернаціональної ветеринарно-медичної термінології у рідній та сучасних іноземних мовах. Отже, вивчення латинської мови є необхідним етапом безперервної мовної освіти ветеринара.

Висновки. Таким чином, курс «Латинська мова та основи ветеринарної термінології» слід розцінювати як дисципліну з високим інтегративним потенціалом, яка реалізує міжпредметні зв'язки різних рівнів із абсолютною більшістю дисциплін всіх трьох циклів підготовки (вид інтеграції – мультидисциплінарна).

ЛІТЕРАТУРА

1. Балалаєва О. Ю. Латинсько-українсько-російсько-англійський словник ветеринарно-медичних термінів : для студ. вищ. навч. закл. : [у 2 т.] / О. Ю. Балалаєва, І. І. Вакулик. – [2-е вид., доп.]. — Т. 1. : Лат.-укр.-рос.-англ. – К. : ВПЦ «НУБіП України», 2012. – 324 с.
2. Балалаєва О. Ю. Латинсько-українсько-російсько-англійський словник ветеринарно-медичних термінів : для студ. вищ. навч. закл. : [у 2 т.] / О. Ю. Балалаєва, І. І. Вакулик. – [2-е вид., доп.]. – Т. 2.: Рос.-укр.-лат.-англ. – К. : ВПЦ «НУБіП України», 2012. – 340 с.
3. Беляєва О. М. Інтегративність як системоформувний принцип професійної лінгводидактики / О. М. Беляєва // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2009. – Вип. 149. – С. 106–109.
4. Беляєва О. М. Професійно орієнтоване навчання латинської мови студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Беляєва. – К., 2011. – 21 с.
5. Вікторова Л. В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Вікторова. – Чернігів, 2009. – 20 с.
6. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич ; ред. С. У. Гончаренко ; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К. : Вища школа, 1998. – 229 с.
7. Дружинина М. В. Развитие профессиональной лингводидактики в современной педагогике [Электронный ресурс] / М. В. Дружинина // Интернет-Форум Всероссийской науч. конф. с международ. участием «Педагогика в современном мире». – Режим доступа : http://kafedra-forum.narod2.ru/publikatsii/nauchnie_pedagogicheskie_issledovaniya/druzhini.
8. Качалкин А. А. К вопросу о специфике преподавания латинского языка на медицинских факультетах [Электронный ресурс] / А. А. Качалкин. – Режим доступа : <http://www.kananat.narod.ru/ANATOMIA>.
9. Крупченко А. К. Становление профессиональной лингводидактики как теоретико-методологическая проблема в профессиональном образовании : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.08 / А. К. Крупченко. – Москва, 2007. – 46 с.
10. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.130501 «Ветеринарна медицина» напряму підготовки 1305 «Ветеринарна медицина» кваліфікації 2223.2 «Лікар ветеринарної медицини». Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.130501 «Ветеринарна медицина» напряму підготовки 1305 «Ветеринарна медицина» кваліфікації 2223.2 «Лікар ветеринарної медицини» / М. І. Цвіліховський та ін. – Офіц. вид. – К., 2004. – 114 с.
11. Пастирська І. Я. Загальнонаукові передумови інтеграції змісту гуманітарних та природничих дисциплін у вітчизняній педагогіці другої половини ХХ – початку ХХІ століття [Електронний ресурс] / І. Я. Пастирська // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електронне наук. фах. вид. – 2011. – № 4. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_4/11piypps.pdf.

Рецензенти: Тверезовська Н. Т., д.пед.н., професор;
Вакулик І. І., к.філ.н., доцент.

© Балалаєва О. Ю., 2012

Дата надходження статті до редколегії 04.10.2012 р.

БАЛАЛАЄВА Олена Юрївна – старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: інтеграція навчальних дисциплін, методика викладання латинської мови.